

plura inferiora illius termini communis, tunc ille terminus communis, particulari signo affectus, supponit disjunctum, seu confusum. Sic in his propositionibus: *Aliquis equus est necessarius ad equestrandum: Aliquis oculus est necessarius ad videndum*: subiectum supponit confusum; quia de nullo equo, aut oculo, determinate verificatur, quod sit necessarius, ut facile patet consideranti. At, si una tantum causa possit satisfacere necessitati, quæ prædicatur, datur suppositio disjunctiva. Sic in hac propositione: *Aliquis sensus est necessarius ad videndum*: subiectum, seu sensus, supponit disjunctivum, & determinate pro sensu visus; nam in hoc determinate verificatur prædicatum necessarius; cum hic solus ei necessitati satisfacere possit; eo quod per alium sensum videri non possit.

39. Ex occasione notandum, quod in argumentatione per se non liceat mutare suppositionem terminorum; alias sæpe inferretur ex vero falsum: e. g. in hoc syllogismo: *Omnes partes sunt inadæquate distincta a toto: sed omnes partes sunt totum: ergo totum est inadæquate distinctum a toto*: ubi conclusio est falsa; quia scilicet in prima propositione terminus omnes partes sumitur distributive, in secunda vero collective. Idem contingit in hoc syllogismo: *Petrus occidit Paulum: sed Petrus est vox: ergo vox occidit Paulum*: ubi terminus Petrus primo sumitur formaliter, secunda vice autem materialiter.

Notandum etiam, aliquando dici, *propositionem esse de subiecto non supponente*: tunc autem dicitur esse subiectum non supponens, quando subiectum non existit pro tempore importato per copulam: si tamen copula propositionis aliquod tempus importat, vel significat; nam in quibusdam propositionibus, quæ sunt de rebus creatis, & vocantur necessarie, sive æternæ veritatis, copula nullum tempus importat: e. g. in hac propositione: *Omnis homo est animal*. At in propositionibus contingentibus affirmativis, & categoricis, seu absolutis, quando prædicatum significat actuale exercitium, vel formam accidentalem, non potentem existere, nisi in subiecto actu existente, copula importat aliquod tempus: e. g. in his propositionibus: *Petrus fuit currens: Murus est*

albus:

albus: importatur in prima tempus præteritum, in altera præsens; hinc, ut sint de subiecto supponente, debet Petrus extitisse, & murus existere.

40. Ratio est; quia, cum rectum prædicati, & rectum subiecti, debeant identificari, sicut existit rectum prædicati, ita debet etiam rectum subiecti existere: atqui in prima propositione extitit rectum prædicati; alias non potuisset in eo existere forma accidentalis, seu cursus: ergo. Plura vide apud Casilium l. 1. tract. 2. cap. 1. sect. 3. Ex quo ulterius inferitur, propositionem de subiecto non supponente affirmativam esse falsam; cum affirmet etiam existentiam subiecti, quæ non datur: at vero propositionem negativam esse veram; cum implicite neget disjunctivam, vel existentiam subiecti, vel convenientiam prædicati: propositio autem disjunctiva sit vera, modo unum membrum sit verum.

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones.

41. **O**bj. 1. contra 1. regulam. Vox non significativa, e. g. *Plictri*, non potest esse pars orationis: ergo non datur suppositio materialis. prob. ant. oratio est vox significativa ad placitum: ergo, quod non est significativum, non potest esse ejus pars. Confr. Terminus objectivus non potest esse pars orationis: sed vox non significativa, e. g. *Plictri*, est tantum terminus objectivus: ergo. Resp. neg. ant. ad prob. neg. conseq. Certe, quod datur suppositio materialis, admittitur communissime: quin ipse, qui præcipue ab adversariis citatur Fonseca, *Instit. dial. l. 8. c. 21.* non absolute, & firmiter eam suppositionem negat. Dein pars non debet in omnibus prædicatis convenire cum toto: sic e. g. anima est pars hominis mortalis, quin etiam ipsa sit mortalis: adeoque etiam terminus aliquis potest esse pars orationis significativa, quin ipse sit significativus. Ad confr. dist. maj. non potest esse pars orationis terminus pure objectivus, ita, ut neque sit vox, neque scriptura. om. ma. terminus objectivus, qui est vox, aut scriptura. neg. maj. & dist. sic mi. neg. conseq. tuxta

com-

communem datur oratio vocalis, & scripta: & vocēs dictæ, aut scriptæ, sive sint significativæ, sive non significativæ, ex eo, quod possint pronunciari, aut scribi, possunt earum esse pars. Si etiam daretur oratio objectiva proprie dicta, e. g. que fiat nutibus, vel indigitando certas res, e. g. arbores, homines &c. tunc etiam isti termini objectivi possent esse ejus pars; unde omisi majorem. vide dicta n. 17.

42. Ob. 2. Nihil potest substitui sibi ipsi: sed vox non significativa, si supponeret materialiter, deberet substitui sibi ipsi: ergo non potest materialiter supponere. prob. maj. rex non potest esse suus vicere: ergo. Confir. Nihil potest significare seipsum: sed terminus non significativus, qui non potest supponere pro alio, adeoque debet supponere pro se, deberet significare seipsum: ergo. Resp. dist. maj. nihil potest substitui sibi ipsi, nisi sit vox, aut scriptura. om. maj. si sit vox, aut scriptura. neg. maj. ad min. dico, forte talem terminum non substitui pro se; sed immediate in se statui, seu poni in propositione: at quia sic videretur sequi, quod talis terminus neque supponatur, sed potius tantum ponatur in propositione, ad vitandas has questiones de nomine om. min. neg. conseq. ad prob. om. ant. neg. conseq. A questionibus de re non valet paritas ad questiones de nomine; in his enim plurimum valet autoritas, in illis ratio; unde non statim sequitur, quod si terminus possit materialiter supponere, aut sibi substitui, etiam rex debeat posse esse vicarius suus. Disparitas ulterior fors esse potest, quod vox non significativa (intellige ex institutione hominum) e. g. *Platini*, si proferatur, significet naturaliter conceptum, qui representat eandem vocem *Platini*, adeoque ista mediate significet seipsam: at rex non potest esse vicarius sui vicarii, seu mediate sui ipsius.

43. Ad confir. dist. maj. nihil potest seipsum significare immediate, & adæquate. om. maj. mediate, aut inadæquate. subdist. nisi sit conceptus, vox, aut scriptura. om. maj. si sit conceptus, vox, aut scriptura. neg. maj. & conc. min. sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. Quando formo has propositiones: *Omnis cognitio est actus vitalis: Omnis vox est sonus: earum subiecta habent pro objecto inadæquato, seu partiali*

tiali seipsa, & inadæquate reflectunt in seipsa: nam hæc ipsa cognitio est aliquis actus vitalis, & hæc ipsa vox aliquis sonus; quare potest aliquid immediate significare seipsum, saltem inadæquate, seu tanquam objectum inadæquatum, & quidem formaliter: non autem, ut hic supponitur, potest aliquid significare se ipsum formaliter, & immediate, ac adæquate, seu tanquam objectum adæquatum. At vero potest aliquid significare seipsum mediate tanquam objectum adæquatum, seu adæquate, id quod contingere potest, maxime in terminis non significativis, qui eatenus significant mediate seipsos, quatenus immediate significant conceptum, qui representat eas ipsas voces, seu terminos non significativos.

44. Obi. 3. contra 3. regulam. In his propositionibus: *Aliquod animal est species infima: Omne animal est species: subiectum supponit personaliter; quia patitur descensum distributivum, vel disjunctivum: & tamen recipit significationem secundo intentionalem ratione prædicati secundo intentionalis; quia animal non est species, nisi secundo intentionally acceptum: ergo falsa est regula tertia. Resp. neg. 2. p. ant. Propositiones istæ, ut jacent, sunt falsæ; quia intelliguntur de singulis individuis, independenter ab omni cognitione confusa talibus; unde de earum subiectis non potest cum veritate dici, quod sint species: adeoque ista revera non recipiunt significationem secundo intentionalem. Si autem hæc propositiones deberent esse veræ, deberent facere hunc sensum: *Aliqua species animalis est species infima: Omnis species animalis est species: & sic iterum subiectum non recipit significationem secundo intentionalem a prædicato; quia eam jam independenter ab hoc habet; nam vox species est per se terminus secundo intentionalis: & obliquus animalis, si debet recipere significationem secundo intentionalem, potest eam recipere a suo recto.**

Quod si argumentum transferatur ad hanc propositionem: *Omne animal est species inadæquata: responderi potest, terminum species inadæquata, prout afficit quodlibet individuum animalis, probabiliter non esse terminum secundo intentionalem, saltem secundum rectum, secundum quem prædicatur*

tur de individuis; nam significat idem, ac pars multitudinis confuse cognita &c. Sed de his satis, de quibus non videtur opera pretium pluribus disputare; cum rarum usum habeant (ut dictum num. 27.) & absque damno possint nesciri: in dubio utere aliqua distinctione.

45. Ob. 4. contra 6. regulam. Si prædicatum propositionis affirmativæ supponit disjunctivæ, & non confuse, tunc propositio: *Omnis homo est animal.* facit hunc sensum: *Vel omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est illud animal &c.* sed hoc est falsum; quia propositiones per descensum illata essent falsæ, & consequenter etiam ipsa, ex qua descendunt, esset falsa: ergo. Resp. neg. ma. sed propositio facit hunc sensum: *Omnis homo est vel hoc animal, vel est illud animal, vel est illud animal &c.* qui sensus verus est. Ratio autem responsionis est; quia illi debet præponi particula disjunctiva *vel*, quod supponit disjunctivæ: atqui non tota propositio, sed tantum prædicatum supponit disjunctivæ: ergo huic soli debet ea particula præponi.

46. Ob. 5. In hac propositione: *Omnis perfectio divina est omnis perfectio divina*: prædicatum supponit distributive; ergo prædicatum propositionis affirmativæ potest etiam supponere distributive. Resp. dist. conseq. potest prædicatum supponere distributive, si sit terminus communis. neg. conseq. si sit terminus singularis. om. conseq. Perfectio divina absoluta, cum realiter sit tantum una, est terminus singularis: hic autem, ex n. 36. supponit, non quidem formaliter, sed tamen æquivalenter distributive. Dixi *perfectio divina absoluta*; nam, an in Deo dentur perfectiones relative, quæ deberent esse plures, vel an relationes divinæ sint perfectiones, distinctæ a perfectione absoluta, prorsus abstrahimus.

47. Ob. 6. Vera est hæc propositio: *Omnis homo est omnis homo*: sed in hac prædicatum supponit distributive: ergo. ma. prob. propositio hæc est similis huic: *Petrus est Petrus*: sed ista est vera: ergo & illa. Resp. neg. ma. ad prob. neg. ma. Propositio: *Petrus est Petrus*: est identica: at non est identica altera: *Omnis homo est omnis homo* (nisi terminus *omnis* tam ex parte subjecti, quam ex parte prædicati,

cati, sumatur collective: quo tamen casu non datur suppositio distributiva, sed collectiva) si enim subjectum hujus propositionis supponeret distributive, ut ponitur, atque etiam prædicatum, deberet dari identitas inter quemlibet hominem, & totam collectionem hominum, quod est clare falsum.

48. Ob. 7. contra 7. regulam. Iste propositiones: *Petrus non est omnis homo*: *Terra non est omne elementum*: sunt negativæ, & tamen prædicatum earum non supponit distributive, sed collective: ergo prædicatum in propositionibus negativis non supponit distributive. Resp. dist. conf. prædicatum in propositionibus negativis non supponit distributive, quando affectum est signo colectivo. conc. conseq. si non sit affectum tali signo. neg. conseq. loquitur enim regula de hoc casu, & non de priori, seu quando signum collectivum additum est prædicato.

49. Ob. 8. contra 9. regulam. Si Petrus, debens Paulo unum florenum, det ipsi duos, & expresse addat, se per unum istorum indeterminate sumptum velle extinguere debitum, alterum autem etiam indeterminate sumptum se donare, tunc dabitur actuale exercitium, seu actualis solutio, & tamen dabitur suppositio disjuncta, seu confusa, & non disjunctiva: ergo regula nona fallit. Resp. neg. ant. nam exercitium actuale physicum, quod est datio duorum florenorum, est determinatum, & circa istud datur suppositio disjunctiva. Solutio autem, quatenus dicit extinctionem debiti, est potius exercitium aliquod morale, de quo non loquitur regula; neque enim opus est, omnibus subtilitatibus summulas onerare. Alii brevius respondent, debere in hoc casu Deum determinare, quinam florenus debitum expungat. Sed quid si Petrus daret talerum, qui valeret duos florenos, deberetne etiam tunc Deus determinare, quinam medietas taleri expungeret debitum?

50. Ob. 9. contra 10. regulam. In hac propositione: *Aliquod sacramentum est necessarium ad functiones sacerdotales rite, vel valide obeundas*: prædicatum necessitas, cui satisfacere possunt plures cause, & tamen non datur suppositio confusa: ergo regula decima non subsistit. Confir. In hac propositione: *Aliquod sacramentum non est necessarium ad salu-*

tem: predicatur negatio necessitatis, cui etiam satisfacere possunt plures causæ, seu plura sacramenta (nam plura non sunt necessaria ad salutem) ergo. Resp. dist. ant. in ea propositione predicatur necessitas, cui plures causæ possunt satisfacere, si istæ causæ simul sumantur. conc. ant. si seorsim sumantur. subdist. possunt satisfacere adæquate. neg. ant. possunt tantum inadæquate satisfacere. conc. ant. & neg. consequ. Regula loquitur de causis, quæ seorsim sumptæ possunt adæquate satisfacere necessitati, non vero de causis, quæ non seorsim, sed tantum simul sumptæ, possunt adæquate satisfacere: at necessitati ad obeundas functiones sacerdotales non possunt adæquate satisfacere plura sacramenta seorsim sumpta, sed tantum simul sumpta, nempe baptisimus, & ordo simul. Ad confir. neg. suppositum ant. Aliud est negatio necessitatis: aliud est necessitas: & de hac, non de illa loquitur regula decima: sicut regula nona loquitur de exercitio, & non de negatione exercitii.

51. Ob. 10. In his propositionibus: *Aliquis studiosus indiget calamo: Aliquis agrotus indiget lecto: predicatur indigentia, vel necessitas, & tamen non datur suppositio confusa: ergo.* Resp. dist. 1. p. ant. predicatur necessitas de subiecto, neg. 1. p. ant. predicatur necessitas de calamo, vel lecto. conc. 1. p. ant. & dist. 2. non datur suppositio confusa in subiecto. conc. ant. non datur in calamo, vel lecto. neg. ant. & conf. Illud debet supponere confuse, de quo predicatur necessitas, seu quod dicitur necessarium: hoc autem hic non est studiosus, aut agrotus, sed calamus, vel lectus. Si autem fierent propositiones hoc modo: *Aliquis calamus est necessarius studioso: Aliquis lectus est necessarius agrotus: tunc subiectum supponeret confuse.*

52. Ob. 11. In hac e. g. propositione: *Aliquis oculus est necessarius ad videndum: non potest ostendi, quid sit indeterminatum: ergo non datur suppositio indeterminata, seu confusa.* prob. ant. non est oculus indeterminatus, nec necessitas est indeterminata: ergo nihil est indeterminatum. Resp. neg. ant. ad prob. neg. 1. p. ant. oculus enim est indeterminatus, non quidem ad existendum, sed ad hoc, ut sit necessarius, sive ad necessitatem: necessitas enim ipsum
non

non determinate afficit, Ubi notandum posse aliquid esse determinatum ad unum, non vero ad aliud: sic e. g. homo actu existens est determinatus ad existendum, & indifferens, sive non determinatus, ad male, vel bene agendum. Jam 2. p. ant. conc. nam necessitas in se est determinata; quia non est necessitas ad aliquid tantum vage sumptum, sed ad aliquid determinate sumptum, nempe ad videndum; unde predicatum necessarius non supponit hic confuse, sed determinate, seu disjunctive: attamen, quia hæc necessitas in se determinata non afficit determinate unum oculum præ altero, datur suppositio confusa ex parte oculi, seu subiecti: vide tamen etiam dicta n. 34.

ARTICULUS VI.

Explicantur reliquæ Terminorum Proprietates.

53. **S** Ex assignantur communiter terminorum proprietates, nempe *status, ampliatio, alienatio, restrictio, diminutio, appellatio.* Prima proprietates, seu *status* est acceptio termini pro tempore importato per copulam: e. g. si dico: *Petrus cucurrit: Deus existit: Antichristus veniet:* prima propositio requirit, ut cursus præterierit: secunda, ut Deus de presenti detur: tertia, ut Antichristi adventus suo futuro tempore existat.

Ampliatio est contraria statui, estque acceptio termini pro tempore diverso ab eo, quod importatur per copulam: & sic ampliatio datur in illis verbis Christi Domini ad discipulos S. Joannis Baptistæ *Matth. 11. v. 5. Cæci vident, claudi ambulant:* hoc est, qui fuerunt cæci, aut claudi. Sic etiam, quando dico: *Status iustitiae originalis est status Adami ante lapsum:* idem significat, ac, *status*, qui fuit ante lapsum. Huc revocantur a multis propositiones, quæ præscindunt ab existentia, & in quibus copula est sumitur, non in vi verbi, sed tantum in vi copulae (quæ acceptio explicata est *nu. 10.*) quæque etiam dicuntur propositiones æternæ veritatis: e. g. *Omnis homo est animal: Alter mundus est possibilis.* Alii autem volunt, in talibus propositionibus potius dari alienationem, quam ampliationem: & videtur in ipsis saltem
ver-

verbum est sumi per alienationem; cum nihil significet esse præsens, sed tantum aliquid se aliquo modo analogico habere per modum præsentis: adeoque hoc verbum est non habet significationem sibi strictè propriam (quæ est illa, quam habet in vi verbi, sive qua significat existentiam pro tempore præsentis) sed ab hac trahitur ad minus propriam, qua tantum unit, & copulat inter se subjectum, & prædicatum, sive dein ista existant, sive non, a quo omnino præscindit: in hac autem ita dicta tractione ad significationem minus propriam fiat alienatio, ut mox dicemus.

54. Alienatio datur tunc, quando terminus per aliquid additum a propria significatione trahitur ad impropriam, ut si dico: *Leo æneus stat ante fores palatii*; nam terminus *æneus* impedit terminum *leo*, ne significet verum leonem, sed indicet tantum analogice talem. Ubi tamen adverto, alienationem verbi est, de qua *num. præc.* non solere fieri per aliquid ipsi verbo additum, seu per aliquam modificationem ipsi adjunctam: sed vel per ipsum subjectum, & prædicatum, vel per modum significandi, aut simile signum, ex quo colligi potest, verbum est non sumi in vi verbi, sed tantum in vi copulæ.

Restrictio est contractio termini a significatione ampliori ad strictiorem, ut si dico: *Homo diligens sit doctus*: terminus *diligens* restringit terminum *homo*, ne significet universaliter omnes homines, sed tantum certam eorum classem; unde etiam terminus *diligens* dicitur *restringens*: terminus *homo* dicitur *restrictus*.

Diminutio fit, quando terminus ex se aptus significandam tantum partem, e.g. si dico: *Homo est spiritalis secundum animam*: *Æthiops est albus secundum dentes*: termini *secundum animam*, & *secundum dentes*, restringunt termino *spiritalis*, & *albus*, qui ex se possent denominare, vel afficere totum hominem, vel totum æthiopem, ut tantum denominent, vel afficiant partem; unde etiam vocantur *termini diminuentes*: & termini *homo*, & *æthiops* dicuntur *diminuti*.

55. *Appellatio* fit, dum unus terminus appellat, seu denominat alterum: e.g. quando dico: *Aristoteles fuit magnus Philosophus*: *Alexander magnus fuit Philosophus*: in priore propositione terminus

Quid sit Definitio, & quamam ejus Regula. 35
magnus appellat terminum *Philosophus*: in posteriore autem appellat terminum *Alexander*. Hanc autem terminorum appellationem non licet mutare: hoc est: non licet, terminum appellantem ad alium terminum transferre. Sic fallit argumentum: *Aesopus est elegans scriptor*: sed *Aesopus est homo*: ergo *est elegans homo*; fuit enim valde deformis. item istud: *Petrus ut musicus, cantat*: sed *Petrus est logicus*: ergo *ut logicus cantat*; quia logica non confert ad cantum. item fallit illud allatum a Casilio l. 1. tr. 2. c. 5. *Asinus est pater*: sed *asinus est tuus*: ergo *est pater tuus*. Sed neque licet alias affectiones, aut proprietates terminorum, mutare: e.g. terminum, prius per ampliationem adhibitum, dein per statum accipere: sic fallit: *Cæci vident*: sed *cæci non habent potentiam videndi*: ergo *illi vident, qui non habent potentiam videndi*: ubi mutatur ampliatio in statum.

ARTICULUS VII.

Quid sit Definitio, & quamam ejus Regula.

56. **T**res sunt modi sciendi, communiter assignari soliti, scilicet *Definitio*, *Divisio*, *Argumentatio*; quia scilicet per istos tres omnia entia optime intelliguntur; nam *modus sciendi* alius non est, quam *manifestatio ignoti per notius*: per quam scilicet res ab intellectu melius penetrantur, seu intelliguntur: & sane per definitionem manifestantur essentia rerum: per divisionem partes earum, & per argumentationem proprietates &c. Spectant autem definitio, & divisio, adhuc ad primam mentis operationem; quia possunt stare in solis terminis extra propositionem; certe communissime dicitur, definitum non debere ingredi definitionem: quam tamen ex parte subjecti ingrederetur, si tota propositio definitio esset. Itaque de definitione, ac divisione, adhuc in prima questione agendum; at vero de argumentatione inferius suo loco. Non autem agimus de *definitione objectiva*, quæ per se, nec est *modus sciendi*, nec oratio: sed est res quæcunque, cujus essentia explicatur per definitionem formalem: quæ res realiter etiam est, & dicitur

36 Pars I. Disp. Ultima. Quæst. I. Art. VII.
definitum obiectivum, seu, quod idem est, obiectum
definitum: ex quo patet, definitionem obiectivam, &
definitum obiectivum, realiter inter se identificari.
Agimus itaque hic, & nunc, de definitione formali.

57. *Definitio formalis* ab Aristotele 1. Topic. 4. vocatur *terminus*, & definitur *oratio*, quid erat esse, significans: & ferre similiter loquitur 7. Metaphys. 13. text. 40. Hinc ad mentem Philosophi recte ab auctoribus dicitur definitio esse *oratio explicans naturam rei*: sic e.g. hic terminus complexus *animal rationale* est definitio hominis; quia scilicet explicat naturam, seu essentiam, aut quidditatem hominis, nempe per terminum *animal* tanquam genus, & per terminum *rationale* tanquam differentiam; nam *genus* est illud predicatum, in quo res definita convenit cum pluribus: & sic in termino *animal*, seu in ratione animalitatis, convenit homo cum pluribus, id est, omnibus brutis: *differentia* autem est, per quam res definita discernitur ab omnibus aliis: & sic per terminum *rationale*, seu per rationalitatem, discernitur homo ab omnibus brutis &c. *definitum* autem *formale* est ille terminus, conceptus, vel vox, seu oratio, quæ per definitionem clarius explicatur.

58. Alia autem est *definitio essentialis*, alia *descriptiva*. Illa (quæ etiam vocatur *quiddiativa*) explicat rem per prædicata essentialia, ut *animal rationale* hominem. Altera explicat rem per prædicata non essentialia; ut enim homo potest cognosci etiam per alia prædicata, quam per *animal rationale*, e.g. etiam per accidentalialia, ut vocem, incessum &c. ita etiam aliæ res. Hæc definitio descriptiva est triplex, *causalis*, *propria*, *accidentalialis*. Prima est, quæ rem explicat per suas causas extrinsecas, efficientem, aut finalem &c. Sic si dico: *Febris est calor præternaturalis in sanguine &c. accensus*: est definitio causalis per causam efficientem: si vero definiam famem ad mentem Aristotelis 1. 2. de anima text. 28. dicendo: *Fames est appetitus calidi, & sicci*: est (ut volunt Conimbricenses de gen. & corr. l. 1. c. 5. q. 5. a. 2.) definitio causalis per causam finalem. *Definitio propria* est, quæ rem explicat per suas proprietates, soli definito convenientes; e.g. *Homo est animal risibile admirativum*. Denique *definitio accidentalialis* est, quæ
rem

37
Quid sit definitio, & quamam &c.
rem describit per accidentia, quæ non quidem seorsim, sed tamen simul sumpta, conveniunt soli definito: & talis est illa definitio hominis a Platone data cum suo additamento: *Homo est animal implume, bipes, rectum, progressivum &c.*

59. Jam regulæ bonæ definitionis sunt. Prima, & maxime necessaria. Definitio debet esse clarior definito; nam, cum debeat esse explicatio rei definite, mala utique foret, si non ipsa re definita, quæ per eam explicari debet, clarior foret; unde non definitio hominis, sed ænigma de homine est, quod sit *animal mane quadrupes, meridie bipes, & vesperi tripes*. Secunda est, ut definitio conveniat omni, & soli definito; alias non includit legitimam differentiam, quæ debet discernere definitum ab omnibus aliis; hinc mala est definitio leonis *animal quadrupes flavum*; nam hoc etiam vulpi convenit. Tertia, ut sit convertibilis cum definito, seu, ut, quidquid dici potest de eo, quod representatur per definitionem formalem, etiam dici possit de eo, quod representatur per definitum formale: seu, ut alii dicunt, definitio debet esse representative convertibilis cum definito.

Quarta, ut definitum non ingrediatur definitionem; alias explicatur idem per idem, & obscurum per obscurum. Potest quidem definitum ingredi propositionem definientem, seu esse istius subiectum, sed non ipsam definitionem, quæ est prædicatum illius propositionis. vide etiam dicta n. 56. Quinta, ut constet genere, ac differentia, & quidem genere infimo, ac differentia proxima; hinc mala est definitio: *Homo est ens rationale*; quia ens non est genus infimum, sed hoc est *animal*. Sexta, ut non sit nimis longa, nec nimis brevis. Septima, ut non sit disjunctiva, vel negativa. Sed non omnes minutie sunt semper scrupulose observandæ: curandum præcipue est, ut definitio sit clara, & conveniat omni, & soli: reliquarum defectus potest quandoque tolerari.

60. Ob. 1. Definitio est oratio: definitum non est oratio: ergo definitio non est convertibilis cum definito. Confirm. Definitio debet esse clarior definito: ergo aliquod prædicatum debet convenire definitioni, quod non potest convenire definito: ergo non possunt

esse convertibilia. Resp. dist. 2. p. ant. definitum objectivum non est oratio. conc. ant. definitum formale. neg. ant. & dist. conf. definitio objectiva non est convertibilis cum definito objectivo. neg. conf. definitio formalis. subdist. non est convertibilis entitative. om. vel conc. conseq. non est convertibilis representative. neg. conseq. Quid sit definitio formalis, & objectiva, item quid definitum objectivum, & formale, dictum est n. 56. & 57. Definitio objectiva, & definitum objectivum, sunt entitative convertibiles; quia sunt realiter idem: at definitio formalis, & definitum formale, sunt representative convertibiles; quia e.g. terminus *homo*, & terminus *animal rationale* idem representant. vide n. 59. Ad confirm. dist. 2. conseq. (intelligendo, ut debent intelligi, definitionem & definitum formale) non possunt esse convertibilia entitative. om. conseq. non representative. neg. conseq.

61. Ob. 2. Idem indivisibilis actus non potest esse clarior seipso: sed definitum formale, & definitio formalis, si consistant in conceptu, sunt unus indivisibilis actus: ergo definitio formalis non potest esse clarior definito formali. Resp. 1. neg. mi. Definitum formale, & definitio formalis, cum ex n. 56. spectent per se ad primam mentis operationem, non debent esse unus indivisibilis actus, seu una propositio mentalis, sed possunt esse duæ apprehensiones realiter distinctæ. Quia tamen sæpe conveniunt in unam propositionem mentalem indivisibilem. Resp. 2. dist. ma. idem indivisibilis actus non potest esse clarior seipso realiter. conc. ma. non potest esse clarior seipso formaliter. neg. ma. & conc. mi. sub priori distinctione conc. vel neg. conseq. Illud dicitur, clarior esse formaliter, quod per intellectum concipitur esse clarius: quando ergo intellectu concipio hanc indivisibilem propositionem *Homo est animal rationale*: tunc concipiendo, seu considerando illam, tanquam dicentem *animal rationale*, concipio eam clariorem, quando eandem concipio ut dicentem *homo*; licet uterque terminus in indivisibili propositione mentali sit realiter identificatus, adeoque non sit unus realiter clarior altero. Sed hæc sùsus explicabuntur infra a num. 534. in solutione objectionum contra universale manens in æquali prædicatione.

62. Ob. 3. Si definitio debet convenire omni definito, tunc etiam definitio definitionis debet convenire omni definitioni (quia omnis est definitum) ergo etiam debet convenire sibi ipsi: hoc est impossibile: ergo. prob. subsumptum. idem non potest simul esse definitio, & definitum: sed in hoc casu idem simul esset definitio, & definitum: ergo. Resp. neg. subsumptum. Ad prob. dist. ma. idem non potest simul esse definitio formalis, & definitum formale. om. mi. idem non potest esse definitio formalis, & definitum objectivum. subdist. non potest esse simul definitum objectivum adæquatum. om. ma. inadæquatum. neg. ma. & dist. mi. idem simul esset definitio formalis, & definitum objectivum adæquatum. neg. mi. inadæquatum conc. mi. & neg. conseq.

In hoc casu definitum formale esset hic conceptus: *Omnis definitio*: definitio autem formalis esset alius conceptus clarior, scilicet iste: *Oratio explicans naturam rei*: qui, saltem, si stat in prima mentis operatione, est non tantum realiter distinctus, sed valde diversus a priori. Quod autem definitio formalis possit esse etiam inadæquatum definitum objectivum, videtur innegabile; nam, si omnis definitio est oratio explicans naturam rei, etiam definitio definitionis debet esse talis oratio; alias falleret principium Logicum *Dictum de omni*, de quo infra num. 123. unde hæc ipsa definitio habet inter alia objecta, seu inter alias definitiones etiam pro objecto partiali, seu inadæquato seipsam: nec hoc est quidquam absurdi, sed debet concedi in plurimis aliis, e.g. in his propositionibus: *Omnis vox est sonus*: *Omnis cognitio est actus vitalis Gr.* de quibus supra num. 43. An autem aliqua propositio, vel definitio possit habere seipsam pro objecto adæquato, non est opus hic discutere. Aliam objectionem factis intricatam, quomodo definitio sit superior, & inferior respectu sui, vel latius, & minus late patens, solvemus infra a num. 57. quando agemus de definitione generis; nec enim statim initio omnia difficillima objicienda sunt, ne forte auditores animi abjiciant.

ARTICULUS VIII.

Quid sit Divisio, & qua ejus Regula.

63. **D**ivisio differt a definitione in hoc, quod ista conjungat, & componat duas partes in unum totum: e contra divisio totum conjunctum, vel compositum, dividat in suas partes: & hinc *divisio formalis* definitur esse *oratio totum in suas partes distribuens*: est autem multiplex. Primo alia est *divisio nominis*, alia *divisio rei*: illa est, quando terminus æquivocus dividitur in sua significata, e. g. canis in terrestrem, & caelestem: altera est, quando res distribuitur in suas partes: estque duplex, *potentialis*, & *actualis*.

Prior est, quando totum potentiale, seu potestativum, id est, plura sub se continens, dividitur in suas partes subjectivas, seu etiam potentiales, sive potestativas: hoc est in sua inferiora: e. g. quando *animal* dividitur in *rationale*, & *irrationale*, vel *homo* in *Petrum*, & *Paulum*. Ubi notandum, quod, quando partes participant univoce totam rationem totius, vocantur *partes subjectivæ*, ut *justitia commutativa*, & *distributiva* sunt partes *subjectivæ justitiæ communis*: at vero, si non univoce participant totam rationem totius, dicuntur *partes potestativæ*: & talis pars respectu justitiæ communis est *pietas erga parentes*.

64. Altera, seu *divisio actualis* est, quando totum actuale, seu quod ex actualibus partibus componitur, in has ipsas actuales partes dividitur: estque hæc, vel *essentialis*, vel *accidentalis*; prout scilicet totum, vel in suas partes essentielles, vel in sua accidentia dividitur. Est autem divisio essentialis duplex, *metaphysica*, & *physica*: illa, quando totum dividitur in partes suas essentielles metaphysicas, nempe genus, & differentiam, e. g. *homo* in *animal*, & *rationale*: altera, quando dividitur in suas partes essentielles physicas, e. g. *homo* in *corpus*, *animam*, & *unionem*.

Divisio accidentalis est triplex: 1. *Divisio subjecti in accidentia*, e. g. *hominis* in *justum*, & *injustum*, *sapientem*, & *insipientem*. 2. *Divisio accidentis in subjecta*, e. g. *dulcis* in *mel*, & *saccharum*. 3. *Divisio accidentis in accidentia*, quibuscum jungitur, e. g.

albi

Quid, & Quotuplex sit Propositio. 41
albi in *dulce*, & *amarum*: quæ tamen divisio etiam est divisio accidentis in subjecta, diversis accidentibus affecta: quia tamen hæc divisio non fit ratione subjectorum, sed accidentium ipsis inherentium, sub hac consideratione dicitur divisio accidentis in accidentia. Huc revocari etiam potest *divisio integralis*, quæ actualis est, sed non essentialis, quamvis ut sæpe substantialis: estque divisio totius in suas partes integrantes: sic dividitur *corpus humanum* in *caput*, *manus*, *pedes* &c.

65. Leges, seu regulæ bonæ divisionis sunt. 1. ut nullum membrum divisionis se solo adæquet totum; quia totum debet esse majus qualibet parte. 2. ut tamen omnia membra simul sumpta adæquent totum; quia totum, & omnes partes sunt realiter idem; ut divisio fiat in membra immediate dividenda, e. g. *animal* dividatur in *rationale*, & *irrationale*, non in *Petrum*, & *Bucephalum*; quia species sunt viciniores generi, quam individua. 4. ut membra omnia contineantur in divisio; hinc male divideretur *homo* in *Petrum*, & *Pegasus*; quia *Pegasus* non continetur in homine. 5. ut unum membrum non contineatur in altero, sed unum aliquo modo alteri opponatur; hinc mala esset divisio *animalis*, in *rationale*, & *irrationale*, ac *bipes*; quia istud jam continetur in illis. Exceptio autem, quæ aliquando faciendâ quibusdam videtur, notabitur infra num. 230.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Secunda mentis operatione.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit Propositio.

66. **A**ristoteles 1. priorum 1. sic definit propositionem: *Propositio igitur est oratio affirmativa, vel negativa alicujus de aliquo*: quæ definitio communiter recepta est, etsi sit disjunctiva, & debeat subintelligi particula *immediate*; alias enim definitio hæc etiam conveniret syllogismo, qui est oratio mediate affirmans, vel negans. Si quis velit exactiorem defi-

C 3